

Analyse | kraka

4. september 2023

Eksporten til lande tæt på Rusland er steget efter invasionen af Ukraine

Af Ulrik Beck og Ida Nordin Christensen

Eksporten af danske varer til en række lande tæt på Rusland er steget markant efter Ruslands invasion af Ukraine. Det bør vække bekymring om, hvorvidt sanktioner mod Rusland bliver omgået ved at omdirigere varer gennem tredjelande.

- Siden 2015 er den danske vareeksport til en række lande i nærheden af Rusland steget. Eksporten til Tadsjikistan er blevet 5,5 gange større. I samme periode er eksporten til Armenien firdoblet, mens eksporten til Kasakhstan og Georgien er tredoblet. Den største del af disse stigninger er sket efter Ruslands invasion af Ukraine.
- Det bør vække bekymring om, hvorvidt den stigende eksport til lande tæt på Rusland bliver brugt til at omgå økonomiske sanktioner mod Rusland ved at dirigere varer gennem tredjelande.
- Den stigende vareeksport fra Danmark indskrives sig i en international tendens, og Europakommissionen har som følge af dette i juni 2023 indført en ny sanktionspakke, der har til formål at begrænse sådan omgåelse af sanktionerne. Bl.a. er der blevet oprettet en liste over varer, hvor EU holder særligt øje med om sanktionerne omgås ved hjælp af omdirigering.

Kontakt

Cheføkonom
Ulrik Beck
Tlf. 3140 8705
E-mail urb@kraka.dk

Deloitte

Kraka er finansieret af Realdania, Deloitte og en række øvrige bidragsydere. Se kraka.dk

1. Sammenfatning

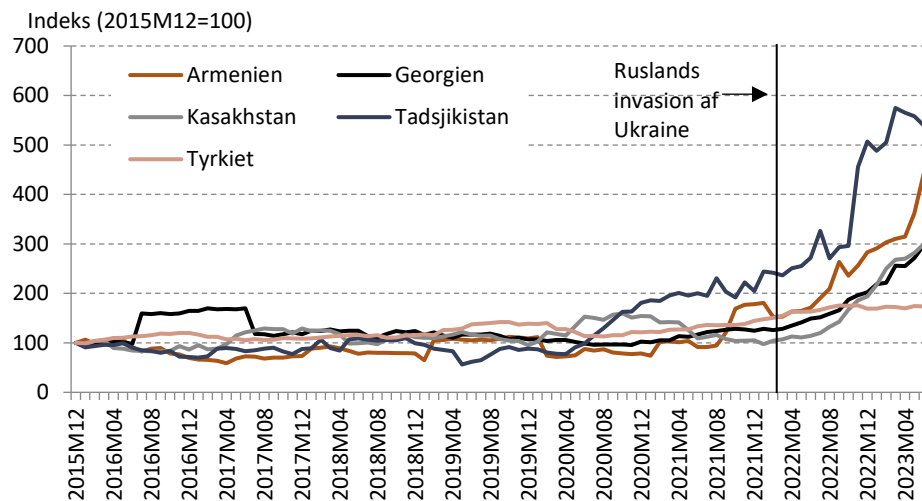
Eksport til russiske nabolande skaber tvivl om effektive sanktioner

Efter Ruslands invasion af Ukraine i februar 2022 har EU og en række andre lande pålagt Rusland flere økonomiske sanktioner, herunder import- og eksportrestriktioner på forskellige produkter og teknologier. De økonomiske sanktioner har bl.a. til formål at sikre, at Ruslands invasion får økonomiske konsekvenser og at reducere Ruslands militære kapacitet. Det har fået eksporten til Rusland fra bl.a. Danmark og andre EU-lande til at styrtdykke. Men i de internationale handelsmønstre ser man en øget eksport til en række lande i Ruslands nærhed, som er sammenfaldende med indførslen af sanktionerne mod Rusland. Det har vakt bekymring om, hvorvidt sanktionerne delvist omgås ved, at varerne eksporteres til et transitland for derefter at blive videreeksporteret til Rusland.

Dansk vareeksport til russiske nabolande er steget

Denne analyse viser, at Danmark har haft en markant stigende vareeksport til en række lande i nærheden af Rusland efter invasionen af Ukraine. Den danske vareeksport til Tadsjikistan er blevet 5,5 gange større siden 2015, mens eksporten til Armenien i samme periode er firdoblet, jf. figur 1.

Figur 1 Udvikling i dansk vareeksport til russiske nabolande, indeks

Anm.: Eksporten for hver måned er opgjort som summen af de forrige 12 måneder og er indekseret til december 2015. Hvert datapunkt er derfor udtryk for det seneste års eksport og skal ikke yderligere lægges sammen for at få et helt års eksport. Figuren inkluderer ikke dansk eksport af tjenester.

Kilde: Egne beregninger pba. Danmarks Statistik, tabel SITC2R4M

Det skaber tvivl om omdirigering af varer til Rusland

Internationalt er der en bekymring om, hvorvidt sanktioner mod Rusland bliver omgået ved at dirigere varer gennem tredjelande og derefter til Rusland. Disse bekymringer bør på baggrund af disse tal også gælde for Danmark. Den øgede eksport til landene omkring Rusland er ikke i sig selv et bevis på overtrædelse af sanktionerne, men udviklingen bør vække bekymring for, om sanktionerne overholdes konsekvent.

2. Danmarks eksport til lande omkring Rusland er steget

Dansk eksport til russiske nabolande er steget betydeligt

Siden Ruslands invasion af Ukraine er dansk eksport til en række omkringliggende russiske nabolande og tidligere sovjetiske lande steget betydeligt, jf. figur 2. Fra 2015 til medio 2023 er dansk vareeksport til Kasakhstan og Georgien tredoblet. Armenien har oplevet en fire-dobling af dansk vareeksport, mens Tadsjikistan har set en bemærkelsesværdig vækst på næsten 5,5 gange større vareeksport fra Danmark. Den samlede vareeksport til disse fire lande var på 1,3 mia. kr. i de seneste 12 måneder. Dette er et betydeligt beløb, men udgør trods alt blot 0,14 pct. af Danmarks samlede vareeksport.

Det sår tvivl om varerne omdirigeres til Rusland

Den store procentuelle stigning i eksporten giver anledning til en bekymring om, hvorvidt nogle danske eksportvarer, på trods af sanktioner, bliver omdirigeret til Rusland. Fænomenet med en stigende eksport til en række lande i Ruslands nærhed er ikke isoleret til Danmark, men ses også i en række andre europæiske lande, se boks 1.

Varerne kan have 'dual use' til civile og militære mål

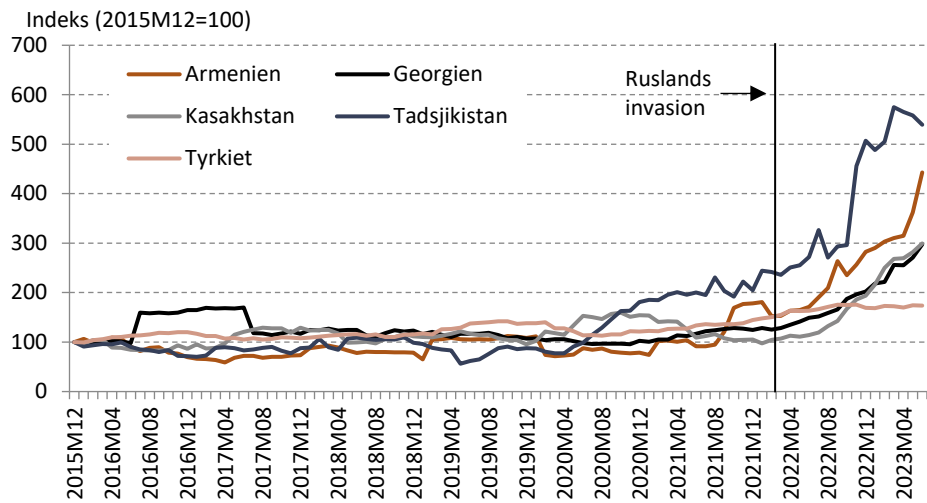
Bekymringerne om omgåelse af sanktionerne ved eksport til en række lande i Ruslands nærhed deles af Erhvervsstyrelsen, som eksplicit nævner Kasakhstan og Armenien som eksempler på lande, hvor eksportører bør være særligt opmærksomme på risikoen for at forbudte produkter omdirigeres til Rusland. Listen af forbudte produkter inkluderer bl.a. forskellige former for avanceret teknologi, produkter der kan bruges til både civile og militære formål (såkaldt dual use-produkter) samt produkter der kan anvendes til olieudvinding, i energisektoren såvel som jern- og stålprodukter og luksusvarer.¹

Fænomenet ses ikke i fx Tyrkiet

Stigningen i vareeksporten ses for en række lande. Der er dog også lande, som har været på den internationale radar, og som Erhvervsstyrelsen har nævnt som lande, hvor eksportører skal være særligt opmærksomme, hvor fænomenet ikke gør sig gældende i de danske tal. Det gælder fx Tyrkiet, hvor eksporten ganske vist har været stigende gennem en længere periode, men hvor der ser ikke ud til at være sket et systematisk skift i eksporten i perioden efter Ruslands invasion af Ukraine, jf. figur 2.

¹ <https://eksportkontrol.erhvervsstyrelsen.dk/sanktioner-mod-rusland>, tilgået d. 21.8.2023

Figur 2 Udvikling i dansk vareeksport til russiske nabolande, indeks

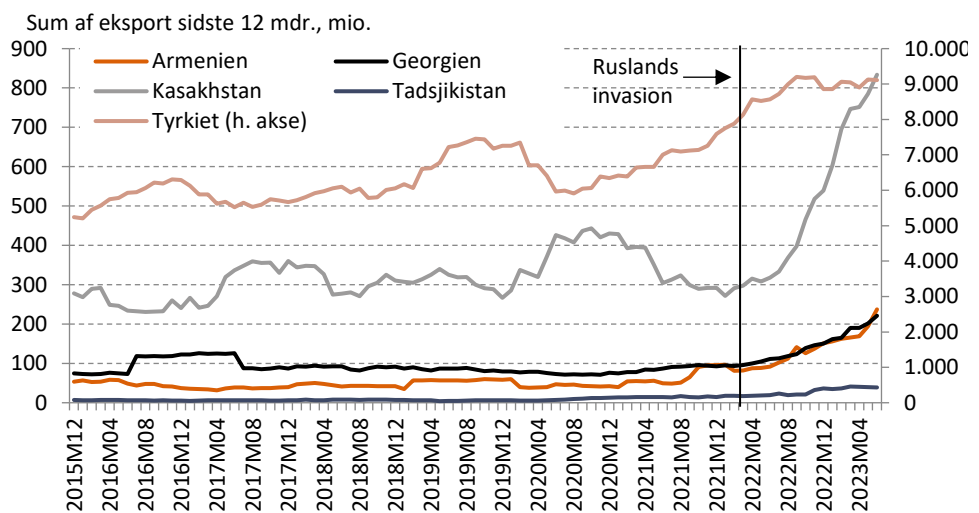
Anm.: Eksporten for hver måned er opgjørt som summen af de forrige 12 måneder og er indekseret til december 2015. Hvert datapunkt er derfor udtryk for det seneste års eksport og skal ikke yderligere lægges sammen for at få et helt års eksport. Figuren inkluderer ikke dansk eksport af tjenester.

Kilde: Egne beregninger pba. Danmarks Statistik, tabel SITC2R4M

Stigende eksport udgør flere mia. kr.

Stigningen i vareeksporten ses også i de absolutte tal for eksporten i figur 3. Mest markant er stigning i den danske eksport af varer til Kasakhstan, som er steget med 542 mio. kr. fra februar 2022 til juni 2023. I samme periode er den danske eksport af varer til Tyrkiet steget med 1,2 mia. kr.

Figur 3 Udvikling i dansk eksport til lande i nærheden af Rusland, sum af forrige 12 mdr.

Anm.: Eksporten er opgjørt som summen af de forrige 12 måneders eksport. Hvert datapunkt er derfor udtryk for det seneste års eksport og skal ikke yderligere lægges sammen for at få et helt års eksport. Figuren inkluderer ikke dansk eksport af tjenester. Eksporten for Tyrkiet er vist på højre akse.

Kilde: Egne beregninger pba. Danmarks Statistik, tabel SITC2R4M

Boks 1 Eksempler på udenlandske bekymringer om omdirigering af eksport til Rusland

Det er ikke kun i Danmark, at eksporten til nærliggende russiske lande er steget. Sverige, Tyskland og EU rapporterer også en stigende eksport, som har vakt bekymring om, hvorvidt de russiske sanktioner bliver omgået.

- Sveriges *Inspektorat for Strategiske Produkter* har registreret en stigende eksport af varer til russiske nabolande som Armenien, Kasakhstan, Usbekistan og Turkmenistan. Det omhandler bl.a. varer med dobbelt anvendelse til civile og militære formål såsom vaskemaskiner og køleskabe, der indeholder mikrochips (Berlingske 2023).
- I Tyskland er eksporten til Georgien i første kvartal 2023 steget med 92 pct., til Kasakhstan med 126 pct., til Armenien med 172 pct. og til Tadsjikistan med 154 pct. ift. første kvartal sidste år (Reuters 2023).
- I EU er den samlede eksport til Armenien steget med 165 pct., til Kasakhstan med 94 pct., til Georgien med 58 pct, og til Tyrkiet med 23 pct. fra 2021 til 2022 (The Brussels Times).

På et pressemøde fra maj 2023 fortalte formand for EU-kommissionen Ursula Von der Leyen, at EU har oplevet en vækst i usædvanlige handelsstrømme mellem EU og en række tredjelande, hvorfra varerne kan blive omdirigeret til i Rusland. EU-kommissionen har derfor i juni 2023 indført en 11. sanktionspakke, der har til formål at begrænse omgåelse af eksportsanktionerne. Bl.a. kan EU begrænse salg, levering og eksport af specificerede varer og teknologier til visse tredjelande, hvis de anses for at have særlig høj risiko for at omgå sanktionerne. Dette værktøj er dog en ekstraordinær og sidste udvej, hvis andre foranstaltninger og initiativer ikke virker tilstrækkeligt (European Commission 2023a, 2023b).

Stigende eksport giver anledning til bekymring

Det er ikke muligt på baggrund af ovenstående tal at konkludere, hvorvidt dele af den danske eksport til disse lande udgør en overtrædelse af sanktionerne mod Rusland. En alternativ forklaring kunne fx være, at sanktionerne gennem bl.a. det finansielle system har besværliggjort den direkte eksport til Rusland i en sådan grad, så lovlig eksport til Rusland også omdirigeres gennem tredjelande. Det kan også tænkes, at en del eksport til landene nær Rusland før gik gennem Rusland, men nu eksporteres direkte. Men systematikken i den stigende eksport bør give anledning til den samme bekymring i Danmark, som lignende eksportmønstre har gjort i tilsvarende tilfælde i udlandet.

Ikke samme stigning i eksport til andre lande

Hvis man opgør man den danske vareeksport til en række udvalgte andre lande uden for EU, som ikke ligger i nærheden af Rusland, ses der ikke samme stigning. I figur 5 i bilag 2 er den danske vareeksport til en række andre lande opgjort. Selvom den danske eksport af varer er steget de seneste år, er det ikke i nær samme omfang, som eksporten af varer til visse lande omkring Rusland, og der ses desuden ikke nogen tydelig ændring efter Ruslands invasion af Ukraine. Det er konsistent med at Ruslands invasion af Ukraine er årsagen til stigningen i eksporten til landene omkring Rusland, men opgørelsen giver ingen yderligere indsigt i hvorvidt de observerede stigninger skyldes sanktionsomgåelse eller kan have andre årsager, som beskrevet ovenfor.

Nogle eksportvarer kan være omfattet af sanktioner

Der er stor variation i hvilke typer af varer, der bliver eksporteret til en række lande i nærheden af Rusland, se tabel 1. Fx inkluderer listerne en række fødevarer, som ikke umiddelbart er dækket af sanktionerne, hvorimod det ikke kan udelukkes, at andre typer af varer inden for fx telefonapparater, elektrodiagnostiske apparater samt haner og ventiler kan have militære anvendelsesmuligheder.

Tabel 1 Top fem danske eksportvare fordelt på land, juli 2022 – juni 2023

Land	Varegruppe	Mio. Kr.
Armenien		
Samlet eksport		228
1	Maskiner og apparater til næringsmiddels- og drikkevareindustrien, i.a.n.	62
2	Rejer, frosne	39
3	Telefonapparater, heru telefoner til celleopdelt radiotelefoni el andre trådløse net	28
4	Elektrodiagnost. apparater (heru apparater til funktionsundersøgelse/til overvågning af fysiologiske parametre)	8
5	Dele til maskiner og apparater under 745.2 og 775.3	6
Georgien		
Samlet eksport		201
1	Hornkvæg til avlsbrug	16
2	Elektrodiagnost. apparater (heru apparater til funktionsundersøgelse/til overvågning af fysiologiske parametre)	15
3	Sprøjter, katetre, nåle, kanyler o.l. til medicinsk, kirurgisk el. veterinær brug	11
4	Smør og andre mælkefedtstoffer	9
5	Anden fodtøj med ydersål af læder og overdel af læder el. kunstlæder, i.a.n.	9
Kasakhstan		
Samlet eksport		678
1	Rejer, frosne	64
2	Katalysatorer på bærestof undt. med nikkel el. ædelmetal og forbindelser deraf som aktivt stof	49
3	Organiske overfladeaktive stoffer, også i detailsalgspakninger	42
4	Andre haner, ventiler o.l.	41
5	Hornkvæg til avlsbrug	20
Tadsjikistan		
Samlet eksport		38
1	Bageriovne, heru ovne til bagning af biscuits	8
2	Beklædningsgenstande, i.a.n., undt. trikotage, til kvinder el. piger	6
3	Digitale aut. databehandlingsmaskiner, sammenbygget central-, indlæse- og udlæseendhed	4
4	Maskiner og apparater til næringsmiddels- og drikkevareindustrien, i.a.n.	4
5	Maskiner, der udfører to el flere af funktionerne trykning, kopiering el faxtransmission og kan tilsluttes en aut. databehandlingsmaskine el netværk	3
Tyrkiet		
Samlet eksport		8.020
1	Affald og skrot af jern og stål i.a.n.	2.386
2	Enzymer; tilberedte enzymer, i.a.n.	489
3	Rørslanger, også med fittings, af uædle metaller	220
4	Dreje- og fræseaffald, spåner, slibe-, save-, høvle-, stansnings- og klipningsaffald, undt. af støbejern og legeret stål	188
5	Maskiner og apparater til filtrering el. rensning af vand	171

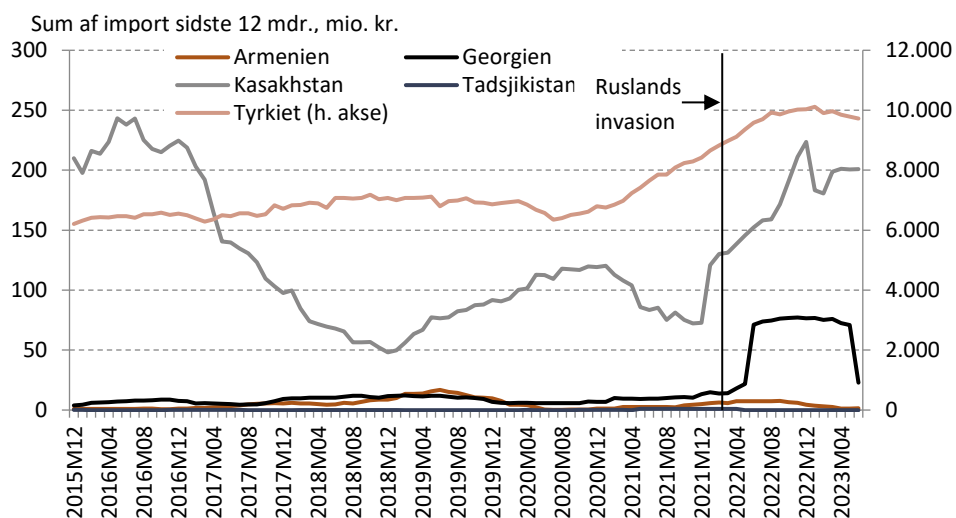
Anm.: Tabellen viser de fem største danske eksportvaregrupper for hhv. Armenien, Georgien, Kasakhstan, Tadsjikistan og Tyrkiet. Tabellen inkluderer ikke dansk eksport af tjenester.

Kilde: Egne beregninger ud fra Statistikbanken, tabel SITC5R4M

Import fra russiske nabolande har ikke set samme stigning

Det er også relevant at undersøge om russiske virksomheder undgår importsanktioner ved at omdirigere deres eksport til et tredjeland førend det importeres til Danmark. Ser man på den danske vareimport fra lande nær Rusland, forekommer der dog ikke samme konsekvente stigninger som i eksporttallene, jf. figur 4. Vareimporten fra Kasakhstan er steget med 71 mio. kr. fra februar 2022 til juni 2023, mens den i Georgien for samme periode først steg med 63 mio. kr. og efterfølgende er faldet igen til omtrent samme niveau som før invasionen. Importen fra Armenien og Tadsjikistan er mere beskedne og overstiger ikke hhv. 8 og 1,1 mio. kr. fra februar 2022 til juni 2023. Vareimporten fra Tyrkiet har være mere betydelig og er siden februar 2022 steget med knap 1 mia. kr. Der er dog ikke en lige så tydelig tendens i de undersøgte importtal, som i eksporttallene. Importen fra Tyrkiet begyndte at stige allerede i 2020, og importen fra Kasakhstan har også tidligere været på det nuværende niveau.

Figur 4 Udvikling i dansk import fra lande i nærheden af Rusland, sum af forrige 12 mdr.

Anm.: Importen er opgjort som summen af de forrige 12 måneders eksport. Hvert datapunkt er derfor et udtryk for det seneste års import og skal ikke yderligere lægges sammen for at få et helt års import. Figuren inkluderer ikke dansk import af tjenester. Importen fra Tyrkiet er vist på højre akse.

Kilde: Egne beregninger pga. Danmarks Statistik, tabel SITC2R4M

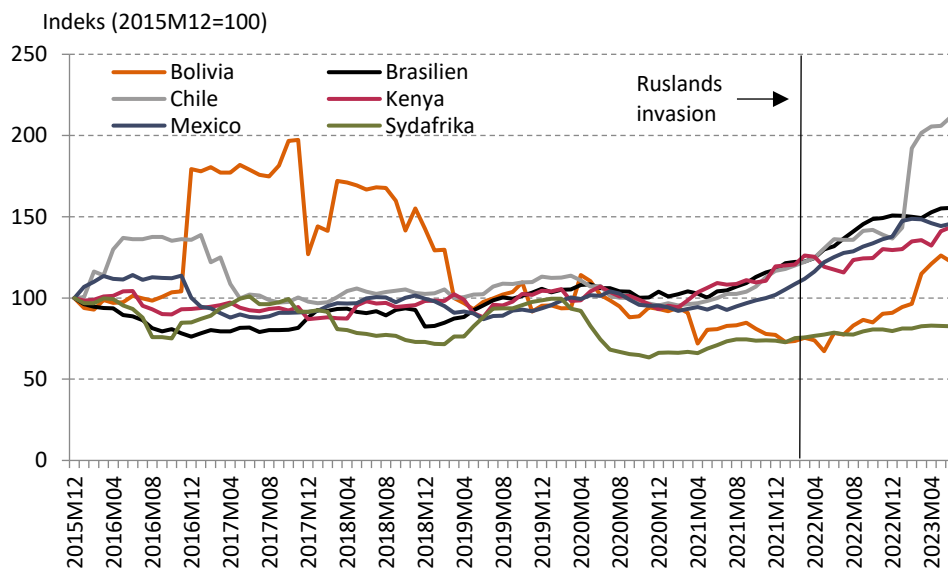
Bilag 1: Opgørelse af dansk eksport til udlandet

Vi har opgjort dansk vareeksport til de pågældende lande på baggrund af statistikken om udenrigshandel med varer fra Danmarks Statistik. Vi har ikke inkluderet eksport af tjenester. For at udnytte det nyeste tilgængelige data har vi opgjort eksporten på månedsniveau som et udtryk for de seneste 12 måneders eksport. Derved er data til og med juni 2023 inkluderet.

Opgørelsen af dansk eksport af varer til udlandet adskiller sig i hhv. statistikken for udenrigshandel og på betalingsbalancen. Dette skyldes metodiske forskelle, hvor udenrigshandlen opgøres efter princippet om grænsepassage og betalingsbalancen opgøres efter ejerskifteprincippet. De væsentligste forskelle mellem statistikken for udenrigshandlen med varer og betalingsbalancens opgørelse af vareeksporten er dermed behandlingen af køb og salg af varer, der ikke krydser den danske grænse. I udenrigshandlens opgørelse af varer indgår der ikke varer, der ikke krydser den danske grænse. Disse varer indgår i opgørelsen for betalingsbalancen. Dermed fokuserer analysen ikke på den samlede eksport fra dansk-ejede virksomheder, men derimod på den del af vareeksporten, som direkte kan kontrolleres af danske myndigheder, da handlen krydser den danske grænse.

Bilag 2: Opgørelse af dansk eksport til udlandet

Figur 5 Udvikling i dansk vareeksport til andre lande, indeks

Anm.: Eksporten for hver måned er opgjort som summen af de forrige 12 måneder og er indekseret til december 2015. Hvert datapunkt er derfor udtryk for det seneste års eksport og skal ikke yderligere lægges sammen for at få et helt års eksport. Figuren inkluderer ikke dansk eksport af tjenester.

Kilde: Egne beregninger pba. Danmarks Statistik, tabel SITC2R4M

3. Kilder

Berlingske (2023). *Stigning i svensk eksport til russiske nabolande vækker mistanke*. Tilgængelig på

<https://www.berlingske.dk/virksomheder/stigning-i-svensk-eksport-til-russiske-nabolande-vaekker-mistanke>

Danmarks statistik (2022). *Statistikdokumentation for Betalingsbalancen 2022*. Tilgængelig på

<https://www.dst.dk/Site/Dst/SingleFiles/GetArchive-File.aspx?fi=79428106576&fo=0&ext=kvaldel>

Det Europæiske Råd. *EU's sanktioner mod Rusland kort fortalt*. Tilgængelig på

<https://www.consilium.europa.eu/da/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/sanctions-against-russia-explained/#coordination>

Erhvervsstyrelsen. *Sanktion mod Rusland*. Tilgængelig på

<https://eksportkontrol.erhvervsstyrelsen.dk/sanktioner-mod-rusland>

European Commission 1 (2023a). *EU adopts 11th package of sanctions against Russia for its continued illegal war against Ukraine*. Tilgængelig på

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_3429

European Commission 2 (2023b). *Press statement by President von der Leyen with Ukrainian President Zelenskyy*. Tilgængelig på

https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/press-statement-president-von-der-leyen-ukrainian-president-zelenskyy-2023-05-09_en

Reuters (2023). *Higher German exports to Russia's neighbours fuel sanctions evasion fears*. Tilgængelig på

<https://www.reuters.com/world/german-exports-russias-neighbours-fuel-sanctions-evasion-fears-2023-05-16/>

The Brussels Times (2023). *EU exports to Russia's neighbours have risen sharply*. Tilgængelig på

<https://www.brusselstimes.com/501353/eu-exports-to-russias-neighbours-have-risen-sharply>